

Ieder kwartaal peilen VKW Limburg en UNIZO Limburg naar het aanvoelen van de Limburgse ondernemers en bedrijfsleiders over de economische gang van zaken in de bedrijven. De resultaten van deze bevraging worden verwerkt tot één globaal cijfer: de Polsslag Ondernemend Limburg (POL).

PERSBERICHT

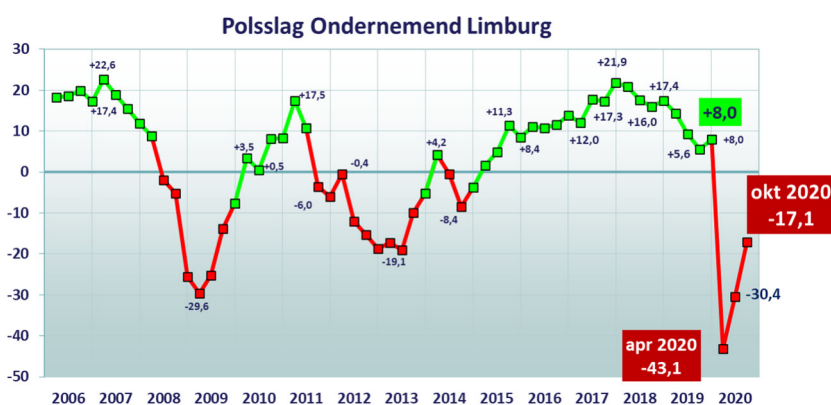
donderdag 1 oktober 2020

POL oktober 2020: -17,1

Limburgse ondernemers klimmen stilaan uit de put:

- Groothandel als enige terug positief, detailhandel krijgt klap van bubbelbeperking in de zomer
- Bouw, diensten en productie halveren negatief cijfer
- Grote bedrijven meest optimistisch voor vierde kwartaal 2020
- Tewerkstellingsindicator verbetert tot -7,0; herstel investeringen blijft achter

De Polsslag Ondernemend Limburg (POL) van UNIZO Limburg en VKW Limburg zet in oktober opnieuw een stap in de goede richting, van -30,4 naar -17,1. Daarmee stijgt de POL na twee kwartalen terug tot boven de historische pré-corona dieptepunten van 2009 en 2013. Met de POL meten de beide Limburgse werkgeversorganisaties samen ieder kwartaal het ondernemersvertrouwen in de provincie.

Na het dieptepunt van april (-43,1) is dit de tweede verbetering op rij, al blijven de globale cijfers duidelijk negatief. Het voorbije derde kwartaal neemt met een evaluatie van -19,8 afstand van de slechtste evaluatie ooit die het tweede kwartaal kende (-37,9), en ook de prognose van -14,4 voor het laatste kwartaal van 2020 toont aan dat de Limburgse ondernemers geleidelijk aan langs de reddingsladder uit de put klimmen.

Ondanks de voorzichtige toename en vooral een goede stijging in de tewerkstellingsindicator, blijven volgende indicatoren bijdragen tot een negatieve evaluatie van het voorbije kwartaal:

- bij 46,7% van de Limburgse bedrijven daalde de omzet in vergelijking met vorig jaar;
- 41,2% van de exportbedrijven zag haar export afnemen;
- in 22,2% van de Limburgse bedrijven daalde de tewerkstelling
- bij 37,1% daalde het investeringsritme;
- en 43,5% zag een afname van de winstmarge.

Van alle indicatoren kennen de investeringen de kleinste toename. Het investeringsritme herstelt dus nog niet zo snel. Voor het komende kwartaal stijgt elke POL-indicator verder in vergelijking met de evaluatie van dit derde kwartaal van 2020, al blijven alle scores nog negatief.

De gunstige evolutie in de POL-cijfers zien we - met uitzondering van de detailhandel - in elke sector terugkomen. In de bouwsector, de diensten en de productie worden de globale negatieve POL-cijfers gehalveerd ten opzichte van juli, de groothandel zet als eerste en enige sector zelfs opnieuw een positieve score neer. Kijken we naar de grootte van de bedrijven, dan zien we in vergelijking met drie maanden geleden veel meer spreiding tussen de grootteklassen. Met uitzondering van de bedrijven tussen 10 en 20 werknemers worden de POL-cijfers overal wat minder negatief, met globaal gezien de grootste stijging van het ondernemersvertrouwen en de meest optimistische vooruitzichten bij de grote bedrijven vanaf 100 werknemers.

Bart Lodewyckx, gedelegeerd bestuurder UNIZO Limburg: “De vooruitgang in de POL toont aan dat de Limburgse ondernemers stilaan uit de put (willen) klimmen. Al blijken de wanden best nog wel steil en glad te zijn, en is de reddingsladder niet voor elke ondernemer en sector in zicht. Maar de weerbaarheid en de veerkracht van onze ondernemers komt wel degelijk tot uiting in deze cijfers, ondanks de stevige uppercut die velen onder hen het afgelopen half jaar hebben gekregen. Uit cijfers van Graydon blijkt dat van de kmo's tot 50 werknemers die het vóór de crisis zeer goed deden - zowat 90 procent – vandaag toch een kwart in een zeer kwetsbare positie verkeert. Bij gebrek aan reserves of omdat de reserves aan een sneltempo opgebrand worden. Niet iedereen wordt door deze crisis echter in dezelfde mate getroffen. Er zijn ook bedrijven die het goed doen of zelfs beter dan voor corona. Een toenemend ondernemersvertrouwen is echter slechts één factor om uit deze crisis te geraken. Ook het consumentenvertrouwen moet terug omhoog, zodat de markt vraag kan volgen. En ook de overheid speelt een cruciale rol. Heel wat maatregelen hebben wel degelijk een effect gehad om de economie te ondersteunen. Waardoor op dit moment de crisis minder sterk is dan we enkele maanden geleden voorspelden. Toch vrezen wij dat er tegen het einde van dit jaar en begin volgend jaar nog een stevige terugval te verwachten is. Op dit ogenblik hangen immers nog altijd veel bedrijven aan het infuus. De stijging van de werkloosheid blijft voorlopig relatief beperkt dankzij het systeem van tijdelijke werkloosheid. Ook het aantal falingen piekt nog niet, dankzij het overbruggingsrecht, het uitstel van fiscale en sociale lasten, ... Maar veel van die maatregelen lopen stilaan op hun einde, terwijl de economie nog lang niet opnieuw op kruissnelheid draait. Vanuit UNIZO vragen we daarom dat een aantal gerichte maatregelen, zoals de tijdelijke werkloosheid, zeker verlengd worden. Daarnaast vragen wij het recht op ondernemen te vrijwaren. Een tweede lockdown zouden onze bedrijven niet overleven. De beste manier om onze welvaart en ons welzijn te herstellen, is door onze ondernemingen voluit te laten draaien. Dat zou vanzelfsprekend moeten zijn, maar dat is het niet. De afgelopen maanden werden we beperkt in onze maatschappelijke en economische vrijheden. En dat was nog begrijpelijk toen de pandemie ons overviel. Maar we hebben intussen

ook kunnen leren. Het is daarbij van cruciaal belang dat we kunnen blijven ondernemen. Essentiële coronaregels moeten vanzelfsprekend worden toegepast. Maar alles wat veilig georganiseerd kan worden, moet ook georganiseerd kunnen worden. Of het nu gaat over toerisme, bouwwerven, events, beurzen, feesten of gewoon werken op kantoor: alles wat veilig kan, moet mogen. Laat ondernemers ondernemen.”

Ruben Lemmens, gedelegeerd bestuurder VKW Limburg: “De POL-cijfers gaan duidelijk en fors de goede richting uit, maar de weg uit de crisis blijft nog lang. Het herstel van het afgelopen kwartaal was alvast beter dan verwacht en onze bedrijven doen duidelijk inspanningen om hun werknemers zo veel mogelijk aan boord te houden. Toch lijkt de kracht van het herstel stilaan af te nemen waarbij vooral het achter blijven van de investeringen ons verontrust. Krachtige vertrouwenwekkende maatregelen die de consument, de ondernemer en de investeerder vertrouwen geven zijn nú nodig. Duidelijkheid, rechtszekerheid en een wervend plan zijn van cruciaal belang voor een échte relance. De drie gouden maatregelen die we daarbij naar voor schuiven zijn: 1) een forse verhoging van de productieve overheidsinvesteringen in infrastructuur voor digitalisering, mobiliteit, energie en innovatie 2) consequent de kaart trekken van digitalisering en e-commerce door snelle implementatie van 5G en door logge arbeidsregelingen en nachtarbeid flexibeler te maken en 3) het drastisch inkorten van de te doorlopen procedures bij investeringen én de onuitputtelijke beroepsmogelijkheden tegen vergunningen. De Septembeerklaring van de Vlaamse Regering gaf hiertoe alvast enkele interessante aanzetten. En het is goed dat er nu eindelijk ook een nieuwe volwaardige federale regering is. De geuite ambities op een realistische manier waarmaken in de huidige precaire budgettaire context zal echter veel visie én gerichte keuzes vergen. Waarbij wij steeds constructief-kritisch zullen waken over de belangen van ondernemers en hun medewerkers.”

Analyse oktober 2020

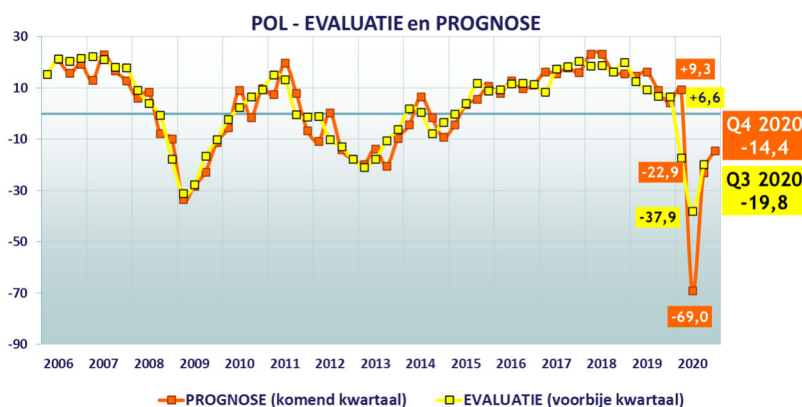
POL zet opnieuw stap in de goede richting: -17,1

Na de diepe val naar -43,1 in april en het eerste herstel naar -30,4 in juli, zet de Polsslag Ondernemend Limburg in juli een stap in de goede richting naar -17,1.

Alhoewel het algemene POL-sentiment overduidelijk negatief blijft, evolueren zowel de evaluatie van het voorbije kwartaal (-19,8 voor Q3 tegenover -37,9 voor Q2) en de prognose voor het komend kwartaal (-14,4 voor Q4 tegenover -22,9 voor Q3) gunstig.

Q3 2020 wordt met -19,8 geëvalueerd zoals verwacht

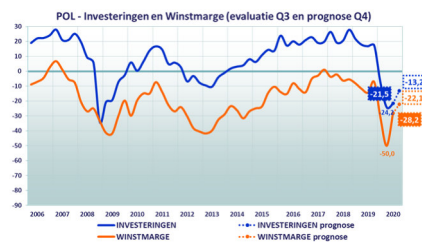
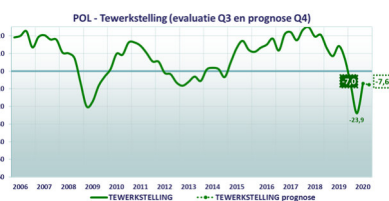
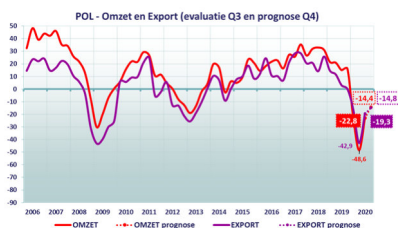
Met **-37,9** kende het tweede kwartaal van 2020 de laagste evaluatie die ooit opgetekend werd in de POL-metingen, al was dit nog een eind verwijderd van de drie maanden eerder gevreesde prognose van -69,0.

	juli 2020	okt 2020
POL	-30,4	-17,1
POL - voorbije 3 maanden	-37,9	-19,8
OMZET	-48,6	-22,8
EXPORT	-42,9	-19,3
TEWERKSTELLING	-23,9	-7,0
INVESTERINGEN	-24,2	-21,5
WINSTMARGE	-50,0	-28,2
POL - komende 3 maanden	-22,9	-14,4
OMZET	-18,8	-14,4
EXPORT	-25,1	-14,8
TEWERKSTELLING	-13,8	-7,6
INVESTERINGEN	-18,1	-13,2
WINSTMARGE	-38,7	-22,1

De **evaluatie van het derde kwartaal springt naar voren naar -19,8** en beantwoordt daarmee goed aan de verwachting van -22,9 van 3 maanden geleden. De evaluatie van het afgelopen kwartaal steeg daarmee terug boven de pré-corona POL-dieptepunten van de eerste kwartalen van 2009 en 2013. De **stijging van het POL-evaluatiecijfer voor het voorbije kwartaal manifesteert zich over alle indicatoren.**

- De indicator **omzet** stijgt opnieuw van -48,6 naar **-22,8** (de verwachting was -18,8). Voor **46,7% van de Limburgse bedrijven daalde de omzet** in het derde kwartaal (ten opzichte van het 3^e kwartaal een jaar eerder). **23,3% wist alsnog/opnieuw een positieve omzetevolutie uit de brand te slepen.**
- De indicator **export** neemt toe van -42,9 naar **-19,3** (de verwachte score was -25,1): bij **41,5% van de exportbedrijven was er een daling**, **22,2% wist ondanks corona toch nog meer te exporteren** in Q3 2020.
- De indicator **tewerkstelling** stijgt van alle indicatoren het sterkste: van -23,9 naar **-7,0** (en veel beter dan de verwachting van -13,8). In **22,2%** van de Limburgse bedrijven **daalde de tewerkstelling** wel in vergelijking met vorig jaar, in **15,2% lag deze hoger.**
- De **investeringen** blijven achter en kennen van alle indicatoren de kleinste toename: slechts van -24,2 naar **-21,5** (en wat onder de verwachting van -18,1). Voor 37,1% was er een daling, voor 15,6% een stijging.
- De indicator **winstmarge** tenslotte klimt terug uit het dan van -50,0 naar **-28,2** (ten opzichte van de verwachting van -38,7), te verklaren door een **daling voor 43,5% van de bedrijven** en een stijging voor 15,3%.

Prognose Q4 2020: ondernemers klimmen stilaan omhoog uit de put

De vooruitzichten voor het vierde kwartaal nemen met -14,4 weer wat meer afstand van de vorige prognoses van -22,9 in juli en vooral die van april (-69,0).

In vergelijking met de evaluatie van voorbije kwartaal zien we volgende evoluties in de POL-indicatoren:

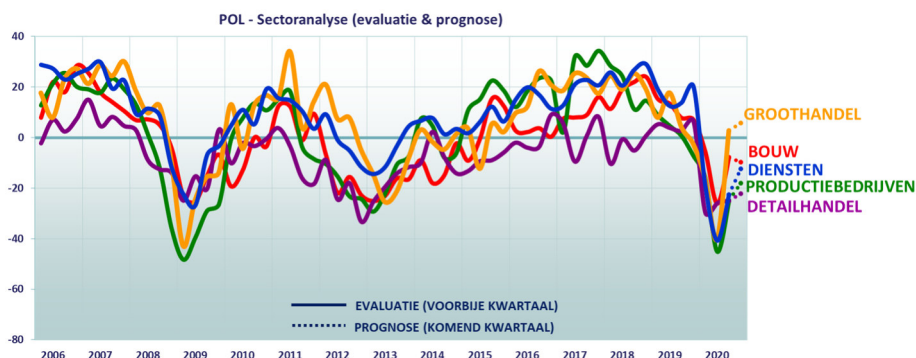
- De indicator **omzet** komt uit op **-14,4** (tegenover de evaluatie van -22,8). Van alle bevroegde ondernemers verwacht **36,4% nog een daling** van de omzet in het vierde kwartaal (in vergelijking met vorig jaar), tegenover **22,0% die een stijging** verwachten.
- De prognose voor **export** bedraagt **-14,8** (komend van een evaluatie van -19,3). **32,5% gaat voor het komend kwartaal nog uit van een afnemende exportactiviteit** in vergelijking met hetzelfde kwartaal vorig jaar, maar **17,8% ziet al een verbetering** op komst.
- Ook op de arbeidsmarkt blijft er een negatief effect met een indicatorscore van -7,6 (t.o.v. de evaluatie van -7,0), als combinatie van **18,9% van de Limburgse bedrijven die verwacht om het vierde kwartaal met minder personeel** te eindigen dan een jaar geleden en **11,4% die uitgaan van een groei in de tewerkstelling** in het komende kwartaal (in vergelijking met Q4 2019).
- Ook de **investeringen** blijven negatief met **-13,2** (tegenover -21,5 in de evaluatie). **29,7% tempert zijn investeringen**, **16,5% kijkt uit naar een toenemend investeringsritme**.
- De slechtste score vinden we nog voor de indicator **winstmarge** met **-22,1** (ten opzichte van de -28,2 uit de evaluatie). **Toch al 13,8% durft uit te gaan van een hogere winstmarge**, terwijl **35,9% de winstmarge nog ziet dalen**.

Algemene conclusie voor het vierde kwartaal: de Limburgse ondernemers en bedrijfsleiders zijn begonnen aan een klim, maar steken hun hoofd nog niet boven de put uit.

SECTORANALYSE

De gunstige evolutie in de POL-cijfers zien we - met uitzondering van de detailhandel - in elke sector terugkomen. In de bouwsector, de diensten en de productie worden de globale negatieve POL-cijfers gehalveerd ten opzichte van juli, de groothandel zet als eerste en enige sector zelfs opnieuw een positieve score neer. In de bouw ligt de prognose voor het laatste kwartaal wel licht lager dan de evaluatie van het derde kwartaal.

SECTOR	TOTAAL	BOUW	PRODUCTIE	DETAILHANDEL	GROOTHANDEL	DIENSTEN
POL jul 2020	-30,4	-15,6	-38,3	-17,1	-35,9	-34,2
POL okt 2020	-17,1	-8,7	-21,5	-23,6	4,3	-17,5
EVALUATIE	Q3 2020					
POL - voorbije 3 maanden	-19,8	-7,8	-24,8	-25,1	2,8	-22,5
PROGNOSE	Q4 2020					
POL - komende 3 maanden	-14,4	-9,7	-18,1	-22,1	5,9	-12,4

- **GROOTHANDEL (van -35,9 in juli naar +4,3 in oktober):** De groothandel maakt als enige sector een enorme sprong voorwaarts en landt zowel in het voorbije kwartaal (+2,8) als in het komende kwartaal (+5,9) opnieuw boven nul.
- **BOUW (van -15,6 in juli naar -8,7 in oktober):** Na de groothandel kent de bouwsector globaal gezien de beste score, al blijft die wel nog negatief. De evaluatie voor het voorbije kwartaal (-7,8) en de prognose voor het komende kwartaal (-9,7) liggen in elkaars verlengde. Het verschil is niet heel groot, maar de bouw is wel de enige sector waar de vooruitzichten lager gaan ten opzichte van het voorbije kwartaal.
- **DIENSTEN (van -34,2 in juli naar -17,5 nu):** De dienstensector kent net zoals de bouw en de productie ongeveer een halvering van het negatieve POL-cijfer, op basis van een evaluatie van -22,5 en een prognose van -12,4.
- **PRODUCTIE (van -38,3 naar -21,5):** Ondanks een gunstige evolutie in de (negatieve) POL-cijfers, zijn de productiebedrijven samen met de detailhandel nog het meest uitgesproken negatief, zowel in het voorbije kwartaal (-24,8) als in het komende kwartaal (-18,1).
- **DETAILHANDEL (van -17,1 in juli naar -23,6):** Opvallend: de detailhandel zet als enige sector een stap achteruit ten opzichte van de POL-meting in juli. Voor het derde kwartaal waren de verwachtingen met -8,2 'hooggespannen' te noemen, maar de evaluatie van -25,1 toont aan dat de verstrengde coronamaatregelen (alleen winkelen, slechts beperkte tijd) in de zomer voor de sector slecht uitgedraaid zijn. Ook de prognose voor het laatste kwartaal is met -22,1 pessimistisch.

ANALYSE op basis van de BEDRIJFSGROOTTE

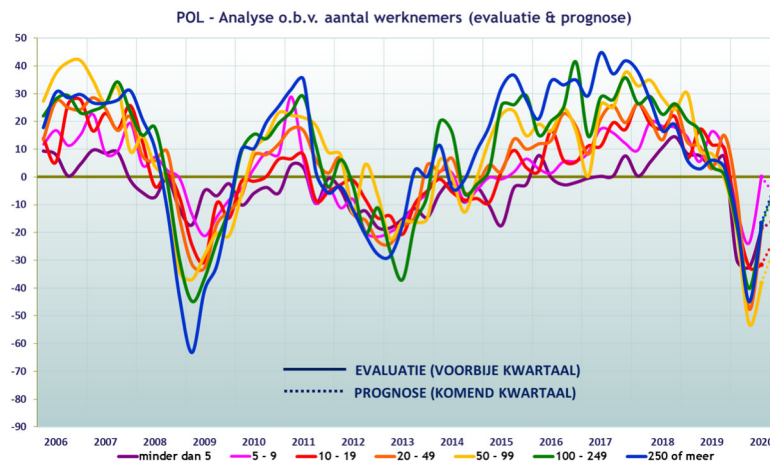
Kijken we naar de grootte van de bedrijven, dan zien we in vergelijking met drie maanden geleden veel meer spreiding tussen de grootteklassen. Met uitzondering van de bedrijven tussen 10 en 20 werknemers worden de POL-cijfers overal wat minder negatief, met globaal gezien de grootste stijging van het ondernemersvertrouwen en de meest optimistische vooruitzichten bij de grote bedrijven vanaf 100 werknemers.

GROOTTE	TOTAAL	minder dan 5	5-9	10-19	20-49	50-99	100-249	meer dan 250
POL jul 2020	-30,4	-29,3	-18,5	-21,0	-38,1	-49,8	-35,8	-30,5
POL okt 2020	-17,1	-17,2	-3,1	-27,2	-16,8	-32,0	-11,3	-10,1
EVALUATIE	Q3 2020							
POL - voorbije 3 maanden	-19,8	-18,4	0,0	-31,5	-18,5	-38,1	-17,5	-16,5
PROGNOSE	Q4 2020							
POL - komende 3 maanden	-14,4	-16,0	-6,2	-22,8	-15,2	-25,9	-5,2	-3,6

- **GROTE BEDRIJVEN (vanaf 100 werknemers):** Globaal gezien vinden we bij de grote bedrijven de meest gunstige evolutie en hogere POL-scores dan bij de kleinere en middelgrote bedrijven. De grootste bedrijven (meer dan 250 werknemers) kennen een POL-score van -10,1 (komend van -30,5), de grote bedrijven tussen 100 en 250 werknemers zetten een gelijk(waardig) cijfer van -11,3 neer, komend van -

35,8 in juli. Beide grootteklassen zijn met respectievelijk -3,6 en -5,2 ook het meest optimistisch voor het vierde kwartaal.

- **MIDDELGROTE BEDRIJVEN (20 tot 100 werknemers):** Bij de middelgrote bedrijven zien we weliswaar ook een **positieve evolutie in de POL-scores, maar minder uitgesproken en ook nog negatiever dan bij de grote bedrijven**. De middelgrote bedrijven tussen 20 en 50 werknemers gaan wel van -38,1 naar -16,8, maar de bedrijven tussen 50 en 100 werknemers blijven pessimistischer met een evolutie van -49,8 naar -32,0.

- **KLEINE BEDRIJVEN (tot 20 werknemers):** Bij de kleinere bedrijven zien we een **diffuus beeld**. De kleinste bedrijven met minder dan 5 werknemers halveren hun negatief POL-cijfer van -29,3 naar -17,2 en volgen daarmee het gemiddelde. De bedrijven tussen 5 en 10 werknemers doen het nog veel beter en springen van -18,5 in juli naar -3,1 in oktober (met zelfs een evaluatie van het voorbije kwartaal van +0,0). Bij de bedrijven tussen 10 en 20 werknemers zien we echter een omgekeerde evolutie met een verslechtering van het POL-cijfer van -21,0 naar -27,2.